

Анастасія Мельнік,
Центральноукраїнський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ У СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Постановка проблеми. Насьогодні більшість дослідників стверджують про необхідність залучення студента в активну пізнавальну діяльність. В процесі такої діяльності в людській свідомості формується уявлення про дійсності. Пізнавальна активність студента – це якість особистості, яка характеризує здатність студента здобувати і використовувати знання і способи діяльності. Більшість вчених критеріями пізнавальної активності називають спрямованість, стійкість, розумову напругу. Однак, виміряти пізнавальну активність можна: за якістю знань, за допомогою запитань студента до викладача, за характером цих питань, за допомогою додаткових завдань, за кількістю використаних джерел, за часом, витраченим студентом на теоретичну підготовку до занять.

Г.І. Щукіна [8] називає такі ознаки показниками пізнавальної активності в студентів. Інший показник пізнавальної активності – прагнення студентів за власним бажанням брати участь в діяльності, в обговореннях запитань, в доповненнях, поправках відповідей товаришів, в бажанні висловити свою точку зору. Виразним показником пізнавальної активності в учнів є їх активне оперування набутим багажем знань і умінь. Залучення цих знань свідчить про їх гнучкість, вільне використання і може сприяти прагненню глибоко проникати в сутність досліджуваного. Наступний показник пізнавальної активності – прагнення студентів поділитися з іншими новою свіжою інформацією, отриманою з різних джерел. І, нарешті, пізнавальна активність може бути охарактеризована вольовими проявами в діяльності: Про наявність пізнавальної активності у студента також можна судити з його поведінки при виконанні різних навчальних завдань. Найважливішими критеріями оцінки будь-якої праці, в тому числі і навчання, є ефективність і витрачений час. Специфічний характер процесу навчання проявляється в його результативності, тобто в освіченості, вихованості, психічній розвинутості особистості, а не в отриманні матеріальних заохочень праці [8, с. 15.]. Автори педагогічних досліджень використовують як кількісні, так і якісні характеристики оволодіння студентами навчальним матеріалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою організації пізнавальної діяльності студентів займалися Б.П. Есіпов, П.І. Підкасистий, А.В. Усова, Н.А. Половнікова, Т.І. Шамова [1, 4, 5]. Стосовно розвитку та організації творчо-пошукової пізнавальної діяльності присвячені роботи Б.І. Коротяєва, В.Г. Розумовського, В.Г. Риндака, Н.М. Яковлевої. Проблема пізнавального інтересу в дидактичному аспекті висвітлено в роботах Г.І. Щукіної, Л.І. Божовича та ін. В.О. Сухомлинський вважав, що кожне явище має свої причини і наслідки, що учень повинен прийти до пізнавальної діяльності шляхом власних роздумів, пошуків, експериментів [7].

На нашу думку, одним з можливих шляхів якісних вимірів є опосередкований аналіз характеру навчально-пізнавальної діяльності студентів. Діяльність учня є формою його існування, в якій виражаються всі якості особистості. Навчально-пізнавальна діяльність студента – це мета, засіб, метод, результат навчання. Пізнавальна активність студента проявляється в відношенні до змісту і процесу його навчання, до самої навчально-пізнавальної діяльності, в спрямованості і стійкості пізнавальних інтересів, в прагненні до ефективного оволодіння знаннями і способами діяльності. Отже, зміни в характері навчально-пізнавальної діяльності студентів потрібно розглядати в єдності трьох аспектів: операційному, змістовному, мотиваційному.

У відповідності з зазначеними аспектами навчально-пізнавальної діяльності можна виділити три основних критерії [2, 3], за допомогою яких ми характеризуємо рівні розвитку пізнавальної активності студентів:

- самостійність мислення і дій: бачення та вирішення проблеми, способи узагальнення, зв'язок системи знань і системи умінь;
- повнота знань і дій: обсяг знань і дії, зв'язок теоретичних знань, гнучкість зв'язків між ними;
- загальний характер і спрямованість пізнавального інтересу, мотивація і ставлення до пізнавальної діяльності.

Спираючись на дослідження сучасної психології і педагогіки, в системі пізнавальної діяльності можна виділити два основних рівні: перший рівень – діяльність з елементами відтворення; другий рівень – діяльність з елементами творчості. Однак це найбільш загальна градація. Психологічна закономірність вказує чотири етапи послідовності засвоєння знань: сприйняття, розуміння, запам'ятовування і застосування знань. Аналіз цих психологічних процесів у різних авторів різний.

І.Я.Лернер і М.Н.Скаткін розглядають три рівні навчання:

- 1) рівень сприйняття, осмислення і запам'ятовування;
- 2) рівень застосування знань за певним зразком;
- 3) рівень застосування знань у нових ситуаціях [6].

У навчальному процесі вищої школи ці рівні навчання більш виразно висловлюють послідовний перехід в накопиченні знань, вдосконалення розумової діяльності студентів на основі здобутих знань і їх раціонального застосування. Знання, їх глибина, кругозір забезпечують гнучкість, самостійність мислення та перехід на більш високі рівні інтелектуального розвитку. Вище перераховані рівні пізнання знаходяться в залежності один від одного, характеризуються динамічною послідовністю розвитку від неусвідомленого сприйняття до складних вищих форм розумової діяльності [2, с. 64]. Основною характеристикою пізнавальної активності студентів повинні стати рівні знань, умінь і навичок як практичної, так і розумової діяльності [2, 6]. Для характеристики ступеня активності студентів при навчанні вважаємо за доцільне виділити чотири рівні: високий, середній, низький рівень і дуже низький, оскільки, саме чотирьохрівнева шкала найбільш точно відображає специфіку студентської групи.

Пізнавальна активність студента – це двосторонній взаємопов'язаний процес: з одного боку – це форма самореалізації і самоорганізації учня; з іншого – результат особливих зусиль викладача в організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Завдання викладача полягає в передачі своїх зусиль у власну організацію студента. Якщо викладач здатний визначити рівень пізнавальної активності кожного свого учня, то він може виробити алгоритм своєї роботи з групою кожного рівня пізнавальної активності. Так, студентам дуже низького рівня він не повинен пропонувати завдання, що вимагають швидкого переходу з одного виду діяльності до іншого. Їх не потрібно перебивати під час відповіді і квапити. На низькому рівні викладачу найкраще спиратися на запитання, які задають самі студенти. Питаннями треба заохочувати. Для активізації таких студентів можна використати прийом – дозвіл виконувати не всі завдання, а тільки вподобану частину. Студенти середнього рівня пізнавальної активності є опорою для викладача на занятті. Результат такого рівня активності студентів полягає в їх умінні зосередитися, уважно читати завдання, вибирати найбільш вдалий варіант вирішення. Їм подобаються проблемні, частково-пошукові, евристичні ситуації. Такі студенти сміливо беруться за навчальну проблему, яка має чіткий алгоритм виконання та конкретне вирішення. З часткою побоювання вони приступають до задач, що не мають чіткого алгоритму вирішення або однозначної відповіді. Але вони сміливо можуть взяти на себе роль експерта відповідей товаришів, роль спостерігача за темпом роботи або роль мудреця, якому довірено підвести підсумок заняття. Активні студенти бажають виконувати роботи з елементами фантазії. Кінцева мета роботи з такими студентами – переведення їх на рівень самоактивності в навчанні, коли вони беруться за нестандартні завдання, вважають нормальними проблемні

ситуації. Особливої уваги потребують студенти, що відрізняються творчої активністю. Педагог змушений розриватися між необхідністю забезпечити у них рівень знань, відповідний держстандарту, і задоволенням їх потреби у творчій діяльності. В цьому випадку головну турботу має становити підвищення якості творчої активності цих молодих людей.

Виклад основного матеріалу дослідження. В ході дослідження нами виявлено комплекс педагогічних умов активізації навчально пізнавальної діяльності студентів факультету фізичного виховання, який полягає в: 1) умінні викладача успішно управляти навчально пізнавальною діяльністю студентів; 2) обліку індивідуальних особливостей студента в навчанні; 3) залученні студентів в активні форми самостійної діяльності на всіх етапах навчання; 4) використанні в навчанні творчих завдань.

Для встановлення вихідного стану пізнавальної активності студентів факультету фізичного виховання першого курсу на початку першого семестру нами проведено діагностичну контрольну роботу, що складалася з п'яти обов'язкових і одного додаткового завдання. Нами було враховано кількість завдань, які намагався вирішити студент. Крім того, ми порівняли оцінки студентів експериментальної і контрольної груп з дисциплін фахової підготовки, оцінки, отримані на вступному іспиті і оцінки, отримані в результаті виконання діагностичної контрольної роботи. Зауважимо, що на даному етапі ми не намагалися визначити рівень пізнавальної активності кожного студента. Метою дослідження було встановити, чи є склад контрольної і експериментальної груп статистично-тотожним.

Аналізуючи результати експерименту, необхідно відзначити, що позитивні зрушення в рівнях пізнавальної активності студентів відбулися як в експериментальній, так і в контрольній групах. Це означає, що і в рамках традиційної системи навчання відбувається активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів у міру накопичення ними професійних знань і досвіду навчальної роботи. Однак цей процес протікає менш інтенсивно, ніж в експериментальних групах, в яких введені спеціальні умови, що сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності. Так, в експериментальній групі на 43% зменшилася кількість студентів, які перебувають на репродуктивному і продуктивному рівнях, в той час як в контрольній – лише на 13%. До закінчення експерименту продуктивний рівень активності був характерний для 42% студентів експериментальної групи, тоді як в контрольній лише для 18%. В експериментальній групі на 21% збільшилася кількість студентів, які мають творчий рівень активності, проти 5% у контрольній. Різниця в результатах експериментальних і контрольних груп переконливо свідчить про те, що

процес активізації навчально пізнавальної діяльності студентів протікає успішніше привпливі виділених нами педагогічних умов. Причому результати, отримані в експериментальній групі дозволяють зробити наступний висновок: активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів відбувається успішніше в тій групі, в якій реалізований комплекс педагогічних умов, тобто ефективність використання комплексу педагогічних умов вища, ніж їх використовувати окремо.

Висновки і перспективи подальших розвідок. В результаті проведеного теоретичного та експериментального дослідження нами був запропонований науково-практичний шлях активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вузу, розроблений комплекс педагогічних умов, що дозволяє підвищити ефективність процесу активізації діяльності студентів при вивченні фахових дисциплін факультету фізичного виховання, а також здійснена методична розробка і реалізація програм, що включають в себе завдання варіативного типу. Вони дозволяють активізувати діяльність студентів як на заняттях, так і у позааудиторний час. Розроблений комплекс педагогічних умов дозволяє підвищити ефективність процесу формування таких якостей особистості як пізнавальна активність і самостійність, а також поліпшення якості професійних знань.

Використані джерела:

1. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / Виктор Иванович Андреев. – Казань: Основы педагогики творчества, 1988. – 236 с.
2. Марченко С. И. Дидактические условия формирования познавательной самостоятельности студентов пединститута / Светлана Ивановна Марченко. – Челябинск: Теория и история педагогики, 1987. – 228 с.
3. Низамов Р.А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов / Р.А. Низамов. – Казань : Издательство Казанского университета, 1975. – 304 с.
4. Познавательные задачи в обучении гуманитарным наукам : под ред. И. Я. Лернера. – М.: Педагогика, 1972. – 240 с.
5. Половникова Н.А. О теоретических основах воспитания познавательной самостоятельности школьника в обучении / Надежда Анатольевна Половникова. – Казань: Учёные записки, 1968. – С. 106-138.
6. Скаткин М. Н. Методология и методика педагогического исследования / Михаил Николаевич Скаткин. – М.: Педагогика, 1987. – 152 с.
7. Сухомлинский В.А. Обобщение опыта учебно-воспитательной работы в сельской школе / Василий Александрович Сухомлинский. – М.: Просвещение, 1979. – 393 с.

8. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Галина Ивановна Щукина. – М.: Педагогика, 1988. – 208 с.

Євген Миценко,
Центральноукраїнський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький

ДИНАМІКА УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕСПЕЦІАЛЬНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ЦДПУ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СЕКЦІЇ ФІТНЕСУ

Постановка проблеми. Суть описаних тут досліджень, яка полягає в порівнянні результатів успішності студентів різних років навчання, була визначена в ході попередніх етапів вивчення цього питання. Тоді вона була сформульована в перспективі подальших досліджень [8]. Результати представлені в даній публікації є реалізацією цих перспектив.

Зміни в системі освіти нашої держави, що відбуваються останнім часом, призвели до впровадження в навчальний процес нових напрямів фізичної культури. Зокрема секції з фітнесу стали у навчальних закладах не менш популярним ніж секції з ігрових видів спорту або одноборств, які традиційно були присутні в навчально-виховному процесі. В той же час, процес переходу на нові форми і методи організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах України проходить нерівномірно. Виникає потреба адаптації нових напрямів роботи до традиційних методик її організації. Одним із проявів такої потреби, є проблема поточного оцінювання студентів на заняттях з фітнесу. Така оцінка за традиційними напрямками відбувається шляхом звірки досягнень студента з нормативами розвитку фізичних навичок та фізичних якостей. Оскільки фітнес є відносно молодим напрямом фізичного виховання, цікавою є динаміка показників успішності студентів в рамках занять ним у закладах вищої освіти. Тому ми вирішили представити результати успішності студентів, які займаються фізичним вихованням у відповідній секції, в порівнянні з попереднім навчальним роком. Фізичне виховання студентів в нашому навчальному закладі, зокрема в секції фітнесу, актуалізує проблеми дидактичного плану пов'язані з тим, що фітнес, як напрям фізичного виховання не використовувався в практиці радянської педагогічної системи. Серед